

Cyflwyniad i iaith a diwylliant Gwynedd

Introduction to Gwynedd's Language and Culture

Croeso i Wynedd

Gwynedd yw un o ardaloedd mwyaf amrywiol a phrydferth Cymru, a sir sydd hefyd yn gadarnle i'r iaith Gymraeg.

Efallai eich bod yn symud yn ôl i Gwynedd ar ôl cyfnod i ffwrdd, neu yn symud i Gymru am y tro cyntaf. Beth bynnag eich sefyllfa, mae symud i ardal newydd yn llawn heriau a chyfleoedd.

Yma cewch gyflwyniad i'r iaith Gymraeg, a'i lle ym mywyd pob dydd y boblogaeth leol - ym myd addysg, yn y gwaith ac yn y gymuned ei hun. Bydd yn rhoi gwybodaeth i chi am sut i fynd ati i gynnwys y Gymraeg yn eich bywyd eich hun a'ch teulu, fydd yn ei dro yn eich helpu i ymgartrefu a setlo yn eich cymuned newydd.

Welcome to Gwynedd

Gwynedd is one of the most varied and beautiful areas of Wales and is also a Welsh-speaking heartland.

You might be moving to Wales for the first time, or returning to Gwynedd after some time. Whatever your situation, moving to a new area is an exciting and challenging time.

Here you will be introduced to the Welsh language and its place in the daily life of the local communities and population in Gwynedd.- how it is used in the education system, work and the community itself. It will give you advice about introducing the Welsh language to your life and family, that will in turn help you settle in your new community.

Y Gymraeg yng Ngwynedd

Buan iawn y dowch i arfer â chlywed a gweld y Gymraeg o’ch cwmpas ym mhob man, yn y feddygfa, ar arwyddion ffordd, mewn clybiau chwaraeon.

Mae gan Wynedd y ganran uchaf o siaradwyr Cymraeg yng Nghymru, gyda 65.4% (77,000) o’i phoblogaeth yn medru’r Gymraeg o’i gymharu â dim ond 19% drwy Gymru gyfan.

- Mae 92.3% o holl blant rhwng 5 a 15 mlwydd oed y sir yn gallu siarad Cymraeg.
- Mae 28 ward (allan o 71) yng Ngwynedd efo dros 70% yn siarad Cymraeg.
- Mae 12 o’r rheiny efo dros 80% o siaradwyr Cymraeg:

The Welsh language in Gwynedd

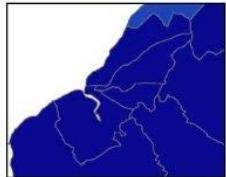
You’ll realize quite quickly that both Welsh and English can be heard and seen around you, and that it is completely natural to see and hear the Welsh language in all kind of places - in the doctors surgery, in sporting activities and on road signs.

Gwynedd has the highest percentage of Welsh speakers in Wales with 65.4% (77,000) of its population able to speak the language, compared to only 19% throughout Wales as a whole.

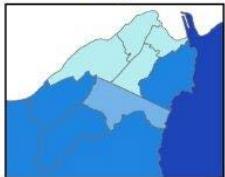
- *92.3% of all 5 to 15 year olds in Gwynedd can speak Welsh.*
- *There are 28 wards (out of 71) in Gwynedd with over 70% of Welsh speakers.*
- *12 of these wards have more than 80% of Welsh speakers;*

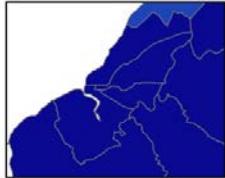
Ardal Caernarfon

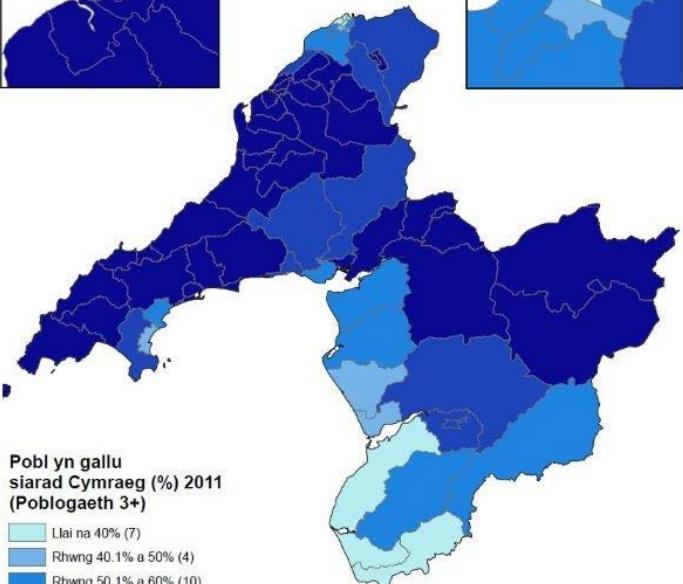
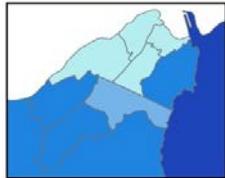
Ardal Bangor

Caernarfon Area

Bangor Area

1:500,000

People who speak Welsh (%) 2011 (Population 3+)

- Less than 40% (7)
- Between 40.1% and 50% (4)
- Between 50.1% and 60% (10)
- Between 60.1% and 70% (10)
- Over 70% (40)

1:500,000

Ffynhonnell y Data: Cyfrifiad 2011 - Tabi KS207WA

Uned Ymchwil Corfforaethol, Adran Strategol a Gwella
© Hawlfraint y Goron a hawliau crwnfa ddata 2013 Arolwg Ordinans 100023387

Data Source: 2011 Census - Table KS207WA

© Crown copyright and database rights 2013 Ordnance Survey 100023387
Corporate Research Unit, Strategic and Improvement Department

Manteision mwy nag un iaith:

Mae dros 70% o boblogaeth y byd yn gallu siarad mwy nag un iaith, felly mae dwyieithrwydd, neu amlieithrwydd yn “norm” yn y byd modern.

Mae llawer o waith ymchwil wedi dangos bod sawl mantais i fod yn ddwyieithog, gan gynnwys:

Meddyliol:

- Mae pobl sydd yn siarad dwy iaith yn meddwl yn fwy hyblyg, yn gallu bod yn fwy creadigol, ac yn well am ddatrys problemau.
- Gall fod yn haws dysgu ieithoedd eraill os ydych chi eisoes yn gwybod dwy.

Cymdeithasol:

- Cynyddu eich cyfleoedd i gymdeithasus (yma yng Ngwynedd e.e. mae llawer

The benefits of more than one language:

With over 70% of the world’s population being able to speak more than one language, bilingualism, or multilingualism, is the norm in today’s world.

Research has shown that bilingualism has many advantages:

For the mind:

- *Bilingual people are able to think more flexibly, be more creative and are better at problem solving.*
- *It can be easier to learn other languages when you already know two.*

Socially:

- *Speaking two languages will increase your social opportunities (here in Gwynedd many of the community and social activities are undertaken through the medium of Welsh.)*

- o'r gweithgareddau cymdeithasol yn cael eu cynnal drwy gyfrwng y Gymraeg).
- Mae dwy iaith yn eich galluogi chi i brofi dau ddiwylliant gwahanol

Byd gwaith:

- Sgil gwerthfawr wrth chwilio am waith - yn enwedig yn y sector cyhoeddus
- Helpu busnesau i gynnig profiad unigryw

Does dim rhaid i chi fod yn gallu siarad Cymraeg yn berffaith - mae gwneud yr ymdrech lleiaf yn gallu gwneud gwahaniaeth mawr.

- It allows you to experience two different cultures*

In work:

- Bilingual skills are seen as a valuable qualification when looking for work in Gwynedd - especially in the public sector*
- It helps businesses offer a unique experience*

You don't have to speak Welsh fluently - even learning the basics would go a long way to help the feeling of belonging, and allow you to show respect and courtesy to the local culture and community.

Y Gymraeg a'ch Plant

Welsh and your Children

Plant Oed Ysgol

Mae siarad mwy nag un iaith yn gallu bod yn fuddiol iawn i feddwl sydd yn tyfu. Waeth beth y bydda nhw yn ei wneud yn y dyfodol o ran gwaith, nac yn lle, fe all dysgu a siarad iaith arall helpu datblygu rhannau penodol o'r ymennydd sydd yn cynyddu creadigrwydd a sgiliau datrys problemau.

Mae pob ysgol gynradd ac uwchradd yng Ngwynedd yn cynnig addysg trwy gyfrwng y Gymraeg neu'n ddwyieithog - gan ddilyn polisi iaith addysg y Cyngor sydd wedi anelu at greu siaradwyr dwyieithog cytbwys, ac at roi cyfle i bob disgybl yn y sir ddod yn rhugl a hyderus yn y ddwy iaith erbyn iddynt adael yr ysgol.

School age Children

Speaking more than one language can have huge benefits to a growing mind. Never mind where they will end up living or working, learning and speaking another language can help develop specific parts of the brain that increase creativity and problem solving skills.

All primary and secondary schools in Gwynedd provide either Welsh medium or bilingual education - following the Councils education policy which is aimed at creating balanced bilingualism, and at giving every pupil in the county the opportunity to become confidently and fluent in both Welsh and English by the time they leave school.

Gellir cael cefnogaeth drwy'r adran addysg er mwyn addasu i'r system addysg ddwyieithog yma, ac i ddatblygu sgiliau wrth ddarllen, ysgrifennu a siarad y Gymraeg beth bynnag fo iaith y cartref.

Am fwy o wybodaeth ewch i:

<https://www.gwynedd.llyw.cymru/cy/Trigolion/Ysgolion-a-dysgu/Ysgolion-a-dysgu.aspx>

<https://www.gwynedd.llyw.cymru/cy/Trigolion/Dogfennau-trigolion/Ysgolion-a-dysgu---dogfennau/Dy-Ganllaw-i-Addysg-Gymraeg-terfynol.pdf>

Mae gan Wynedd Ganolfannau Trochi iaith ar gyfer plant. Nod y Canolfannau iaith yw darparu cwsr dwys yn y Gymraeg i fewnfudwyr er mwyn eu galluogi i ymdoddi i'r gymdeithas ddwyieithog a chyfranogi'n llawn o brofiadau addysg ddwyieithog. Am fwy o wybodaeth ewch i'w gwefan.

<http://canolfannau-iaith-gwynedd.cymru/cefndir.html>

Support is provided through the education department to help them adjust to the education system, and to give them the opportunity to develop their skills in speaking, reading and writing Welsh no matter what language is spoken at home.

For more information go to:

<https://www.gwynedd.llyw.cymru/en/Residents/Schools-and-learning/Schools-and-learning.aspx>

<https://www.gwynedd.llyw.cymru/en/Residents/Documents-Residents/Schools-and-learning-documents/Your-guide-to-Welsh-medium-education.pdf>

Gwynedd has Language Immersion Centres for children. The aim of the Language Centres is to provide an intensive Welsh language course for children moving to the area in order for them to blend into the bilingual society and fully participate in bilingual education experiences. For more information visit their website.

<http://canolfannau-iaith-gwynedd.cymru/eng/background.html>

Y tu allan i'r ysgol

Mae nifer o grwpiau cymunedol - chwaraeon a gweithgareddau creadigol - yn cael eu cynnal yn ddwyieithog yn y sir, gan roi cyfle i'r plant ymarfer a magu hyder wrth gael hwyl.

Ewch i chwilio am weithgareddau sydd yn cael eu rhedeg gan y **Mentrau Iaith, Yr Urdd a'r Ffermwyr Ifanc** yn benodol - sydd i gyd yn cynnal gweithgareddau drwy gyfrwng y Gymraeg.

Mae'r adnoddau digidol sydd ar gael i blant ifanc yn cynyddu drwy'r adeg hefyd, gyda nifer o apiau hwyliog ac addysgol ar gael, gan gynnwys gwefan **HWB** (adnoddau addysgol Llywodraeth Cymru sy'n cael ei ddefnyddio gan ysgolion).

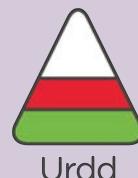

Outside of school

Many community groups - sports and creative activities - are run bilingually, giving the children a great opportunity practice and gain confidence while having fun.

*Look out for activities organised by the **Mentrau Iaith, Urdd** and the local Young Farmers (**Ffermwyr Ifanc**), who all organise Welsh medium activities in the community and on-line.*

*The digital/on-line resources for primary aged children are also increasing all the time, with numerous fun apps available and plenty of educational tools on the **HWB** website (Welsh Government educational resources used by schools).*

Plant cyn oed ysgol

Beth bynnag fo iaith y cartref os ydych chi yn awyddus i fagu eich plant gydag iaith arall, mae sawl peth y gallwch chi ei wneud i wneud yn siŵr eu bod nhw'n cael y cychwyn gorau, hyd yn oed cyn iddyn nhw gyrraedd oed ysgol.

Mi allwch chi wyllo rhagleni teledu Cymraeg, fel rhagleni **Cyw** ar S4C, defnyddio apiau dysgu Cymraeg, mynd a nhw i grwpiau chwarae Cymraeg. Mae nifer o grwpiau mam a phlentyn yn cael eu cynnal mewn neuaddau pentref, mewn canolfannau iechyd a llyfrgelloedd lleol, sydd yn rhoi cefnogaeth i rieni ac yn rhoi cyfle i'r rhai bach glywed yr iaith drwy chwarae a chanu, i gyd mewn ffordd llawn hwyl.

Mudiad Meithrin sydd yn gyfrifol am grwpiau Ti a Fi – ar gyfer rhieni a phlant o dan 2 ½ mlwydd oed – a'r Cylch Meithrin – meithrinfa ar gyfer plant rhwng 2 a 5 mlwydd oed (cyn oed ysgol).

Pre-school children

Whatever the language of the home, if you are keen to raise your children with an additional language, there are plenty of things you can do to ensure they get a head start even before they get to school age.

*You can watch Welsh television programmes, such as **Cyw** on S4C, use Welsh Apps, and take them to bilingual or Welsh medium playgroups. There are many parent and toddler groups, in local community halls, in health centres and in libraries, which support the parents and give the young ones the experience of hearing the language through play and in a fun, informal environment.*

Mudiad Meithrin are responsible for many local play groups called Ti a Fi - parent and toddler groups for kids under 2 ½ - and Cylch Meithrin - for children aged between 2 and 5 years old (pre-school nursery).

Mae'r Mudiad hefyd yn cynnig cefnogaeth i rieni sydd ddim yn siarad Cymraeg, neu sydd wedi colli hyder, drwy eu rhaglen Cymraeg i Blant a Clwb Cwtsh.

<https://www.meithrin.cymru/cymraeg-i-blant/>

<https://www.meithrin.cymru/clwbcwtsh/>

Am fwy o wybodaeth, ac i weld lle mae'r grwpiau agosaf atoch chi, ewch i'r wefan ar:

<http://www.meithrin.cymru>

Mudiad Meithrin also provides a lot of support for non-Welsh speaking families through their Cymraeg i Blant and Clwb Cwtsh programmes

<https://www.meithrin.cymru/cymraeg-for-kids/>

<https://www.meithrin.cymru/clwb-cwtsh/>

For more information and to find the nearest activities and groups to you visit the website at:

<http://www.meithrin.cymru>

Defnyddiwrw eich
Cymraeg pan welwrch
yr arwydd hwn

Use your Welsh
whenever you
see this sign

Cymraeg

Am ragor o fanylion neu i archebu nwyddau
euch i comisiynyddigymraeg.org
For further details or to order items
visit welshlanguagecommissioner.org

Iaith Gwaith Gwynedd

Mae Cymru yn wlad swyddogol ddwyieithog, a Mesur y Gymraeg 2011 wedi rhoi statws swyddogol i'r Gymraeg ochr yn ochr efo'r Saesneg.

Mae gallu siarad, darllen ac ysgrifennu, hyd yn oed rhywfaint, o Gymraeg yn rhoi mantais fawr i chi wrth chwilio am waith yng Ngwynedd, yn enwedig os ydych chi eisiau gwaith yn y sector cyhoeddus (addysg, iechyd e.e.).

Heddiw mae mwy o bobl nag erioed yn dewis defnyddio gwasanaethau Cymraeg, ac mae disgwyl i bob corff cyhoeddus allu cynnig gwasanaeth dwyieithog i'r cyhoedd pan fydd ei angen. Mae cynnydd felly yn yr angen am saff sy'n gallu cyfathrebu'n effeithiol yn y ddwy iaith.

Mae Cyngor Sir Gwynedd, er enghraiftt, yn rhoi pwys mawr ar y Gymraeg wrth siarad a rhannu gwybodaeth efo'r cyhoedd, ac fel iaith gweithio fewnol. Mae dros 90% o'r staff presennol yn gallu siarad Cymraeg, a'r iaith yn cael ei ffactor pwysig

The Language of Work in Gwynedd

Wales is officially a bilingual country, with the Welsh Language Measure 2011 giving the Welsh language official status along side English.

Being able to speak, write and read, even some basic, Welsh will put you at a great advantage when looking for work and employment in Gwynedd, especially if you want to work in the public sector (education, health etc).

Public bodies are expected to be able to offer a bilingual service to the public if needed. This means that there is an increasing demand for staff who have the ability to communicate effectively in both languages.

Gwynedd Council, for example, operate a strong bilingual policy which gives the Welsh language priority in any correspondence with the public, and in internal administration. Over 90% of the current staff can speak Welsh, and language skills are an essential consideration in the recruitment process, especially in jobs that deal directly with the public.

wrth recriwtio staff – yn enwedig i swyddi lle bydd angen delio yn uniongyrchol efo'r cyhoedd.

Mae llawer mwy o sefydliadau yn y sector preifat a'r sector gwirfoddol hefyd yn gweld gwerth cynnig gwasanaethau dwyieithog, a hynny er mwyn gwella eu perthynas gyda'u cwsmeriaid.

Yn ôl ymchwil gan Gomisiynydd y Gymraeg mae 82% o fusnesau yn cytuno bod defnyddio'r Gymraeg yn ychwanegu gwerth at gynnyrch neu wasanaeth. Mae 76% o fusnesau yn cytuno bod defnyddio'r Gymraeg yn denu cwsmeriaid.

Many more private and voluntary sector organisations are also seeing the benefit of offering bilingual services as a way of improving their relationship with their customers.

It can be in Unique Selling Point for a new business, and there is some research to suggest that using Welsh/native language can increase brand loyalty.

According to research by The Welsh Language Commissioner 82% of businesses agree that using Welsh adds value to a product or service. 76% of businesses agree that using Welsh attracts customers.

Awydd dysgu Cymraeg eich hun?

Mamiaith ac iaith gynhenid ein teuluoedd ac ein cymunedau yw'r Gymraeg, nid ail iaith neu iaith a ddefnyddir o ddewis. Mae sawl un yn dewis ei dysgu er mwyn dangos gwerthfawrogiad a theimlo'n rhan o'r gymuned leol a'i diwylliant.

Gwelwyd cynnydd mawr yn 2020 mewn pobl a oedd yn dysgu Cymraeg ar-lein.

Beth am i chi wneud yr un peth ac ymuno â'r teulu dysgu Cymraeg?

Mae llawer o bobl sydd wedi symud i Gwynedd yn teimlo eu bod eisiau cymryd rhan ac intergreiddio yn llawn i'w cymunedau lleol. Un ffordd effeithiol o wneud hynny yw dysgu ychydig o Gymraeg.

Gall dysgu iaith newydd ymddangos yn frawychus ar y dechrau, ac mae'n her sy'n gofyn am amser ac ymdrech, ond gallai dysgu Cymraeg yng Ngwynedd fod yn haws gan bod yr iaith yn cael ei defnyddio a'i chlywed bod dydd.

Fancy learning some Welsh yourself?

The Welsh language is not a second language or used through choice to many, but rather a mother tongue, and the natural language of the family and the community. Many others choose to learn in order to fully appreciate and feel a part of the local culture and community.

2020 saw a huge surge in people learning Welsh on-line.

Why don't you become the next member of this ever-growing family?

Many people who have moved to Gwynedd feel that they want to be able to participate and integrate fully into their local communities, and one effective way of doing so is to learn a little Welsh.

Learning a new language can seem daunting at first, and it is a challenge that requires time and effort, but learning Welsh here in Gwynedd might be easier just because of how common the language is heard and used every day.

Bydd digon o gyfle a chefnogaeth i chi ymarfer.

Mae ystod eang o gyrsiau ar gael ar gyfer pob lefel a gallu, o ddosbarthiadau dechreuwyr i rai uwch. Ceir hefyd gyrsiau codi hyder sy'n addas hefyd ar gyfer siaradwyr Cymraeg sy'n teimlo yn ddihyder yn defnyddio Cymraeg mewn rhai sefyllfaoedd.

Mae sawl dewis ac arddull dysgu ar gael er mwyn eich galluogi i ddysgu ar gyflymder sy'n addas i chi. Rhowch gynnig arni a dewis beth sy'n gweddud i chi.

Dysgu Cymraeg / Learn Welsh:

<https://dysgucymraeg.cymru/amdanomi-darparwyr-cyrsiau/prifysgol-bangor/>

Rhif ffôn: **01248 383 928** cynnig dosbarthiadau nos ac wyneb yn wyneb (yn ogystal ag arlein)

2 o'r dewisiadau poblogaidd – ble gallwch ddysgu ar gyflymder sy'n addas ac ymuno a chymuned rhyngwladol o ddysgwyr Cymraeg ydy:

You will have plenty of opportunities and support to practice.

A wide range of courses are available to suit all levels and abilities, ranging from complete beginners to advanced classes. There are also courses aimed at confidence building, which may be suitable for Welsh speakers who lack confidence using their skills in all situations.

There are plenty of options, to suit all learning styles and to enable you to learn at your own pace. Try them out and pick what suits you.

Dysgu Cymraeg / Learn Welsh:

<https://learnwelsh.cymru/about-us/providers/bangor-university/>

*Telephone: **01248 383 928** offer night classes and face to face lessons (as well as online)*

2 of the most popular online options – where you can learn at your own pace and join an ever-growing international community of Welsh learners – are:

Duolingo – ap

[https://www.duolingo.com/course/cy/en/
Learn-Welsh](https://www.duolingo.com/course/cy/en/Learn-Welsh)

SaySomethinginWelsh – ap a chymuned arlein
gyda gweithgareddau a chefnogaeth ar-lein

<https://www.saysomethingin.com/welsh>

Duolingo – app

[https://www.duolingo.com/course/cy/en/
Learn-Welsh](https://www.duolingo.com/course/cy/en/Learn-Welsh)

SaySomethinginWelsh – app and online community
with support groups and activities.

<https://www.saysomethingin.com/welsh>

Mwy o wybodaeth

Am fwy o wybodaeth a/neu unrhyw gyngor pellach, cysylltwch â Hunaniaith, Menter Iaith Gwynedd ar:

Ffôn: **01286 679452**

E-bost: **hunaniaith@gwynedd.llyw.cymru**

Gwefan: **www.hunaniaith.cymru**

Further Information

For further information and/or advice on any matters raised here, contact Hunaniaith – the Welsh Language Initiative in Gwynedd on:

*Telephone: **01286 679452***

*E-mail: **hunaniaith@gwynedd.llyw.cymru***

*Website: **www.hunaniaith.cymru***

